

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Прямі податки в системі державного регулювання економіки»

Студента 2 курсу, 1 групи,
спеціальності 072

Контуш Віктор
Олександрович

«Фінанси, банківська справа та
страхування»
спеціалізації «Державні та муніципальні
фінанси»

Науковий керівник
Канд.. екон. наук,
доц.. кафедри фінансів

Василенко
Антоніна
Василівна

Керівник освітньо-професійної програми
д.е.н., професор

Макогон
Валентина
Дмитрівна

Завідувач кафедри фінансів,
д.е.н., професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Чугунов Ігор
Якович

2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади податкового регулювання економіки	4
1.1. Особливості використання прямих податків як інструмента державного регулювання економіки.....	4
1.2. Зарубіжний досвід державного регулювання економіки за допомогою прямих податків	9
РОЗДІЛ 2. Прямі податки як складова системи державного регулювання економіки України	15
2.1. Особливості податкового стимулювання інвестиційно-інноваційного розвитку.....	15
2.2. Вплив податкових важелів на розвиток функціонування окремих галузей національної економіки.....	24
РОЗДІЛ 3. Напрями підвищення ефективності використання регулюючого потенціалу прямих податків у системі державного регулювання економіки України	35
3.1. Оптимізація податкового навантаження на різні категорії платників податків.....	35
3.2. Податкове стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності в контексті формування сучасної економічної моделі України.....	43
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Важливим способом сприяння досягненню суспільного розвитку є податки, у цьому успішно переконує досвід минулого й сучасна практика багатьох економічно стабільних країн. Прямі податки, як складовий елемент податкової системи та інструмент фінансового регулювання економіки, повинні створити необхідні умови для тривалого економічного зростання та посилити збалансованість державних фінансів. Прямі податки більшою мірою володіють стимулюючими можливостями щодо сприяння конкурентоспроможності національної економіки та формування інноваційної моделі розвитку економіки країни, при їх раціональному використанні прямі податки становлять фінансову основу для реформування економіки й успішного подолання кризових явищ, підвищення рівня соціального захисту населення.

В умовах довготривалої кризи проблема державного регулювання економіки за допомогою прямих податків набувають особливої гостроти. Найбільш вагомий внесок у розвиток наукових та прикладних аспектів формування ефективної системи оподаткування в Україні здійснили такі відомі зарубіжні та вітчизняні вчені-економісти, як Дж. Кейнс, А. Сміт, У. Шарп, І.Я. Чугунов, О.Д. Василик, С.В. А.І. Крисоватий, А.М. Соколовська. Однак, незважаючи на наявність вихідної концептуально-методологічної бази дослідження, існують прогалини, пов'язані з недостатнім опрацюванням методичних основ формування моделі прямого оподаткування в умовах реформування податкової системи країни.

Мета дослідження – дослідити теоретичні та практичні аспекти використання прямих податків як складової системи державного регулювання економіки України та обґрунтувати практичні пропозиції для оптимізації і вдосконалення прямих податків в державному регулюванні економіки.

Завдання дослідження:

1. дослідити особливості використання прямих податків як інструмента державного регулювання економіки;
2. узагальнити досвід зарубіжних країн щодо застосування прямих податків для державного регулювання економіки;
3. визначити особливості податкового стимулювання інвестиційно-інноваційного розвитку;
4. визначити проблеми та обґрунтувати перспективи запровадження податку на виведений капітал та реформування спрощеної системи оподаткування;
5. узагальнити результати дослідження і сформулювати напрями удосконалення та перспективи розвитку прямих податків.

Об'єктом дослідження є прямі податки.

Предметом дослідження є фінансові відносини між платниками податків та державою у процесі податкового регулювання економіки України та напрями їх вдосконалення.

Методи дослідження – це методи аналізу та синтезу, аналогій, узагальнення, абстрагування, дедукції та індукції, економіко-статистичні методи.

Наукова новизна та практичне значення роботи полягає в тому, що матеріали проведеного дослідження можуть бути використані при реформуванні податкової системи України в межах прямого оподаткування, а саме ефективного надання податкових пільг, впровадження податку на виведений капітал та створення спрощеної системи оподаткування.

За результатами дослідження опубліковано наукову статтю на тему «Прямі податки в системі державного регулювання економіки».

РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади податкового регулювання економіки

1.1. Особливості використання прямих податків як інструмента державного регулювання економіки

Податки є інструментом регулювання економічної діяльності, за допомогою якого держава може як стимулювати розвиток певних сфер виробництва, знижуючи податкові ставки або визначаючи податкові пільги, так і регулювати діяльність суб'єктів господарювання, збільшуючи податкове навантаження, змінюючи податкові правила ведення бізнесу. Це, звичайно, важлива функція податків, але основною причиною їх застосування є фіскальний аспект. Наповненість бюджету країни напряму залежить від ефективної фіскальної політики, її простоти та прозорості. Для підвищення ефективності фіскальної політики на досягнення позитивних економічних зрушень, активізації підприємницької діяльності та, як наслідок покращення добробуту громадян необхідно удосконалити податкову систему.

Податки – обов'язкові платежі, що стягуються державою з доходів або майна юридичних або фізичних осіб [27].

Система податків реалізує комплекс впливів на ринкові параметри, які забезпечують функціонування економічної системи. Зокрема, проблема податків пов'язана з іншими економічними проблемами, зокрема безробіттям, інфляцією та загалом економічною динамікою. Ці проблеми потребують від держави дій, що мобілізують потенціал ринку та вільного підприємництва. Причому податкові реформи також пов'язані з цілим комплексом заходів, зокрема цілеспрямованим зниженням темпів зростання грошової маси[13].

Систему оподаткування складають різні за класифікацією податки, кожен з яких має свої специфічні риси та функціональне призначення. Роль

окремого податку характеризується його приналежністю до певної групи згідно з наявною класифікацією податків, яка дає можливість більш повно розкрити економічну сутність податків, напрям та характер впливу на соціально-економічний розвиток суспільства. Слід зазначити, що в теорії оподаткування класифікація здійснюється за різними ознаками, найбільш поширеними серед яких є форма оподаткування, економічний зміст об'єкта оподаткування, рівень державних структур.

За формою оподаткування всі податки поділяються на дві групи, а саме прямі та непрямі. Прямі податки встановлюються безпосередньо до об'єкта оподаткування, а їх розмір залежить від його масштабу.

Податки прямі – обов'язкові нормативні платежі з прибутку, спадщини, землі, будівель тощо [27].

В Україні систему прямих податків утворюють податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), єдиний податок, податок на майно. Податок на майно складається з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортного податку, плати за землю [27].

Через пряме оподаткування держава може впливати на ділову активність суб'єктів господарювання, інвестиційну привабливість, сукупне споживання та накопичення капіталу. Наприклад, завдяки механізму нарахування та сплати податку на прибуток підприємств держава залучає додаткові інвестиції в пріоритетні галузі економіки, впливає на впровадження та широке просування енергозберігаючих технологій. Усе це приводить до зростання виробництва та, як наслідок, підвищення фіскальної ефективності податку на прибуток. Податок на доходи фізичних осіб відіграє вагомую роль у формуванні фінансових ресурсів регіону. Однак завдяки недосконалій системі адміністрування податок на доходи фізичних осіб досі не став потужним джерелом фінансової стабільності місцевих громад [5].

Оподаткування прибутку, з одного боку, забезпечує залежність державного бюджету від процесів, які відбуваються в матеріальному

виробництві, а з іншого боку, дає широкі можливості для вжиття заходів з державного регулювання економіки. Останнє має особливе значення та водночас потребує особливої уваги та обережності, тому надзвичайно важливо враховувати це, незважаючи на тенденції, що можуть виявитися стосовно значимості цього податку в доходах бюджету [5].

Податок на прибуток фактично є формою прибуткового оподаткування доходів корпорацій у вигляді оподаткованого прибутку, обов'язковою частиною, що на основі Податкового кодексу вилучається до бюджету у формі безкомпенсаційного платежу.

На відміну від податку на прибуток, податок на доходи фізичних осіб є формою прибуткового оподаткування саме доходів громадян, а не їх частини у формі прибутку. Практика оподаткування свідчить про позитивний досвід використання прогресивних ставок та дотримання принципу соціальної справедливості щодо розподілу податкового навантаження між юридичними та фізичними особами в системі прибуткового оподаткування.

Майнове оподаткування є однією з найбільш поширених у світовій практиці форм прямого оподаткування та фіскальним механізмом, спрямованим на зміцнення фіскального потенціалу регіонів. В Україні майнові податки існували з початку побудови власної податкової системи, а саме у формі плати за землю та податку з власників транспортних засобів. Податок на нерухоме майно є відносно новою формою майнового оподаткування в Україні, яка передбачає оподаткування об'єктів нерухомості, створених у процесі діяльності людини (наприклад, будівлі, приміщення та спорудження виробничого й житлового призначення) [4].

Слід зазначити, що суттєвою відмінністю складу податкової системи України від звичайного європейського набору є відсутність повноцінного податку на майно (матеріальні об'єкти, які можуть бути предметами володіння, користування та розпорядження), в нашій країні фактично відсутній так званий податок на розкіш.

Податки, як уже зазначалося, характеризуються рухом вартості від юридичних і фізичних осіб до держави. Їх сплата приводить до зменшення доходів платника. Причому об'єктивно кожний платник зацікавлений сплатити якомога меншу суму, що може досягтись як за рахунок зменшення обсягів об'єкта оподаткування, так і вибору пільгових, щодо оподаткування умов діяльності. Таким чином в сутності кожного податку закладена регулююча функція. Вона, як і фіскальна функція, характеризує їх суспільне призначення.

Суть регулюючої функції полягає у впливі податків на різні сторони діяльності їх платників. Оскільки регулююча функція податків є об'єктивним явищем, то вплив податків відбувається незалежно від волі держави, яка їх установлює. Разом з тим держава може свідомо використовувати їх з метою регулювання нових пропорцій у соціально-економічному житті суспільства. Але така цілеспрямована політика можлива тільки завдяки об'єктивно властивій податкам регулюючій функції [1].

Використання податків як фінансових регуляторів – дуже складна й тонка справа. Тут не може бути головного і другорядного – все головне. Іноді незначні деталі в оподаткуванні можуть докорінно змінити суть впливу податку: зробити його прямо протилежним щодо передбачуваного.

Принцип сплати податків в залежності від платника породив систему прогресивного, пропорційного і регресивного оподаткування. На практиці зустрічаються усі три види оподаткування, соціальні наслідки яких зовсім протилежні.

Саме більшість податків частіше за все розраховуються по прогресивній шкалі, тобто на перший погляд відповідають принципу соціальної справедливості. Однак саме ці податки як правило стають предметом політичної боротьби. По мірі вдосконалення і підвищення гнучкості податкової системи державні органи самі всі частіше надають

окремим верствам населення податкові пільги в цілях поліпшення соціальної нерівності.

Часто податкові пільги надаються малим і середнім підприємцям, особливо тим, які вперше починають самостійну справу, фермерам, але ці податкові пільги носять вже не тільки соціальний, але й регулюючий характер.

На мою думку, в умовах перехідної економіки фінансовий і регуляторний потенціал податкової діяльності, повною мірою можна використовувати у тому разі, коли вона здійснюватиметься на таких основних принципах як: пріоритетність прямого оподаткування; наукова обґрунтованість політики доходів; інвестиційна і соціальна спрямованість; активне використання податкових методів регулювання темпів і пропорцій розвитку економіки; надання податкових пільг тільки на визначені цілі.

1.2. Зарубіжний досвід державного регулювання економіки за допомогою прямих податків

Сучасний розвиток світової економіки вимагає постійного розвитку та вдосконалення національної системи оподаткування, а для цього необхідно швидко реагувати на зміни, яких вимагає час, адже від ефективності дій цієї системи залежить добробут кожного окремого громадянина та держави загалом.

Основною метою діяльності уряду будь-якої країни є досягнення стабільного економічного зростання в державі. Незначна кількість податків та їх мала ставка сприяють більш швидкому економічному зростанню, добробуту не лише деяких платників, а й суспільства загалом. Проте не всі країни можуть цього правила дотримуватись. Можливий і негативний результат від податкової політики, який може проявлятися у більш низькому економічному зростанні, зменшенні стимулів до праці і збільшенні

безробіття. Саме тому кожна країна має власну індивідуальну історію створення ідеальної для неї системи прямого оподаткування.

Іноземні системи прямого оподаткування спрямовані на формування кінцевого доходу домогосподарств таким чином, аби кожна фізична особа мала в користуванні після оподаткування дохід, достатній для фінансування всіх необхідних витрат на задоволення власних потреб.

У більшості країн світу до системи прямого оподаткування належать такі податки, як: індивідуальний (особистий) прибутковий податок, податок на прибуток корпорацій та податок на майно (власність).

У структурі податкових надходжень в розрізі окремих країн ЄС простежуються суттєві відмінності. Загалом позитивною вважається тенденція до збільшення частки прямих податків, що свідчить про активізацію підприємницької діяльності, поліпшення ситуації на ринку праці тощо. Найбільша питома вага таких надходжень характерна для держав першої групи, а саме Данії (65%), Великої Британії (42,62%), Ірландії (46,32%), Швеції (42,52%), Бельгії (38,92%), Люксембургу (38,66%), Фінляндії (38,59%), Італії (34,36%), Австрії (32,91%)[19].

Загалом по Європейському Союзу в структурі податкових надходжень прямі податки становили 34,1%, непрямі – 35,06%, соціальні внески – 30,84%. Порівняння аналогічних показників з українськими свідчить про неоптимальність структури платежів у нашій державі. Так, частка непрямих податків прямувала до 60%. У 2016 р. спостерігалися позитивні зміни, а саме питома вага прямих податків зросла до 32,3%, питома вага непрямих становила 43,1%. Подібна ситуація простежується в низці держав третьої групи[19].

У структурі прямих податків більшості держав-членів ЄС основну питому вагу становив податок на доходи фізичних осіб (ПДФО). Найбільше його значення простежувалось у Данії (86,33%), Італії (82,37%), Швеції (82,12%), Фінляндії (78,31%), Австрії (75,71%), Німеччині (72,74%), тобто у

більшості держав першої групи. Найменше – на Кіпрі (29,41%), у Словаччині (43,1%), Мальті (46,15%), тобто країнах третьої групи. У цьому разі простежується взаємозв'язок з обсягами доходів фізичних осіб [39]. Питома вага корпоративного податку в державах-членах ЄС варіюється від 8,51% у Данії до 58,82% на Кіпрі. Найбільше значення характерне для Чехії (47,54%) та Мальти (46,15%). Найменша частка простежувалась у Фінляндії (12,68%), Італії (13,74%), Австрії (16,12%) та Швеції (16,18) [39].

Така ситуація показує, що країни першої групи мають більші можливості для реалізації соціальної політики шляхом перерозподілу доходів. Водночас виконуються принципи соціальної справедливості з точки зору оподаткування, адже громадяни з вищим рівнем грошових надходжень платять більше. Крім того, держави першої групи часто навмисно намагаються знизити податкове навантаження на суб'єктів господарювання з метою розвитку підприємництва, яке забезпечує створення нових робочих місць, процвітання національної економіки тощо.

Найвищі ставки ПДФО характерні для держав першої групи. У більшості з них наявна прогресивна система оподаткування. Наприклад, у Франції особи з річним доходом фактично до 6 000 євро не сплачують цей податок. Аналогічна ситуація простежується і щодо ставок корпоративного податку. Податкові системи передбачають надання значних пільг для малого та середнього бізнесу (в деяких державах пільгова ставка вдвічі чи навіть втричі нижча за наведену). Незважаючи на низькі ставки корпоративного прибутку в Україні, для податкового механізму нашої держави характерне так зване подвійне оподаткування, тобто оподаткування і доходів та прибутку підприємств, і дивідендів. Згідно з розрахунками науковців сукупний обсяг податків отримується за вищою ставкою, ніж середня у ЄС. Така ситуація не стимулює ані розвиток бізнесу, ані особисту зацікавленість засновників.

У спільноті більшість держав намагається уникнути такого механізму, повністю або частково звільняючи особисті чи корпоративні доходи (залежно від країни) від оподаткування. Поширеною є практика звільнення від сплати податків підприємств, визначений відсоток чистого прибутку яких спрямовується на інноваційну діяльність, розширення підприємства тощо. За схемою, яка діє нині в Україні, дозволяють собі стягувати податки лише деякі багаті держави ЄС, наприклад держави Бенілюксу.

Для ефективного державного регулювання економіки за допомогою прямих податків країни ЄС дотримуються таких вимог:

1. забезпечення оптимального співвідношення між прямими та непрямими податками (переважання прямих податків);
2. створення прогресивної системи оподаткування доходів фізичних осіб разом з налагодженням контролю за вимиванням коштів з країни;
3. забезпечення належного рівня доходів громадян, а саме джерела надходження ПДФО, їх зростання;
4. використання корпоративного податку як інструмента для стимулювання розвитку підприємництва;
5. формування максимально автоматизованої системи сплати податків та контролю за цим процесом; забезпечення прозорості її дії;
6. скорочення бюрократичних ланок у фіскальних службах;
7. дієве та прозоре використання системи податкових пільг з метою реалізації інвестиційних та соціальних завдань;
8. створення зв'язків податкових інституцій з громадськістю, порталу безкоштовних консультацій, проведення навчальних тренінгів, доступне та цікаве подання інформації для широких мас задля підвищення податкової культури громадян тощо [19].

Дотримання цих орієнтирів у нашій державі дасть змогу створити дієву податкову систему, здатну виконувати покладені на неї функції, і водночас

прискорить гармонізацію податкової системи України до податкових систем держав ЄС.

Головне місце у федеральній податковій системі США також посідають три податки: індивідуальний прибутковий; на прибуток корпорацій; на майно. Федеральний індивідуальний прибутковий податок стягується з усього працездатного населення США. Ним оподатковуються практично всі види доходів, які можуть бути одержані населенням: заробітна плата і допомога; прибуток від приватної підприємницької діяльності; відсотки за внесками в кредитно-ощадні установи; дивіденди; рента; допомога по безробіттю, що виплачується приватними компаніями. Не підлягають оподаткуванню доходи від відсотків, які отримують утримувачі деяких видів цінних паперів, що випускаються урядами штатів. Частково оподатковуються пенсії та допомога із соціального страхування. Другим за значенням із федеральних податків є податок на соціальне страхування, що стягується лише з доходів від заробітної плати і дарування (тому його іноді називають податком на заробітну плату). Цей податок має низку специфічних рис. Перш за все, він стягується рівними частинами з робітників, наймодавців та підприємців. Це означає, що підприємець сплачує за кожного зайнятого в нього на підприємстві суму, яка дорівнює розміру податку, що стягується з цього робітника. До того ж податком на соціальне страхування оподатковується не вся зарплата, а лише частина її до певного рівня, встановленого в законодавчому порядку (податкова база). Збори від цього податку за законом визначено винятково для виплати пенсій престарілим, інвалідам, сім'ям, котрі втратили годувальника, і можуть бути використані на інші заходи. Третім великим федеральним податком є податок на прибуток корпорації. Ним оподатковується валовий перерозподільний прибуток корпоративного бізнесу. Прибуток у розмірі 50 тис. дол. оподатковується за максимальною ставкою – 34 % [30].

Податкова система Японії характеризується множинністю податків. Усього в країні нараховується близько тридцяти державних і стільки ж місцевих податків. Вони поділяються на три основні групи: I – прямі прибуткові податки з юридичних та з фізичних осіб; II – прямі податки на майно (земельний податок, податок на спадщину та дарування, податок на нерухомість та ін.); III – прямі споживчі податки (гербовий збір та ін.).

В Японії налічується 47 префектур, що об'єднують 3045 міст, селищ, районів, кожен з яких має самостійний бюджет. Вагому роль у його наповненні відіграють префектурні та муніципальні податки та збори. До переліку префектурних платежів входять: податок на проживання в префектурі; податок з підприємців на кількість співробітників; податок на придбання власності; податок на видовища; податок з транспортних засобів та деякі інші. Муніципальні ж податки містять: податок на проживання в конкретному населеному пункті; майновий податок; податок «на легкі» транспортні засоби; податок на землю, що знаходиться у власності; податок на розвиток міст та ін. При цьому місцеві податки не домінують у місцевих бюджетах, складаючи менше половини їхньої дохідної частини. Це відрізняє японську податкову систему від північноамериканської, де місцеві податки перевищують 2/3 бюджету муніципалітетів. Закон про місцеві податки визначає їхні види і граничні ставки, регулювання ж ведеться місцевими органами влади. Основу всіх податкових надходжень у держбюджет Японії – близько 70 % – складають прибутковий податок та корпоративний податок. Фізичні особи (наймані працівники та самозайняті особи) сплачують державний прибутковий податок по прогресивній шкалі, що має шість ставок – 5, 10, 20, 30, 40 і 50 %, які нараховуються залежно від суми отриманого доходу. Сплачується він щорічно на всі види доходів, отриманих протягом календарного року [26].

Проаналізувавши досвід зарубіжних країн та особливості їхніх систем прямого оподаткування, можна підсумувати, що зарубіжний досвід країн,

можна використати для створення ефективної системи прямого оподаткування в Україні, так як теперішні прямі податки, на жаль, є суто фіскальними, тобто односторонньо орієнтовані на здобуток коштів для бюджету і в наслідок цього не забезпечують бюджет необхідними коштами. Послідовна податкова політика із усвідомленням стратегічної мети економічної інтеграції України – орієнтації на європейські стандарти – сприятиме виходу її економіки з глибокої та затяжної кризи і забезпечить умови для поступового зростання.

РОЗДІЛ 2. ПРЯМІ ПОДАТКИ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

2.1. Особливості податкового стимулювання інвестиційно-інноваційного розвитку

Використання податкових засобів та механізмів з метою стимулювання інвестиційно-інноваційного розвитку економіки є встановленим фактом в більшості інноваційно-розвинутих країн. На сьогодні в Україні усе більшої актуальності набуває проблема створення ефективної систем оподаткування, здатної забезпечити відповідний рівень стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності. При цьому податкове стимулювання має стати важливою складовою державної інноваційної та інвестиційної політики.

Аналіз досвіду країн з різним рівнем соціально-економічного розвитку свідчить про широке використання різноманітних інструментів податкового регулювання, а також варіантів їх поєднання з метою створення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу та індивідуального підприємництва. При цьому у більшості європейських країнах розповсюджене застосування комплексу податкових пільг у поєднанні зі спрощенням процедури реєстрації, ведення обліку, складання звітності для інноваційних підприємств.

Податкові стимули зарекомендували себе як дієвий інструмент непрямой державної підтримки інноваційної діяльності на її завершальному етапі та з початком серійного випуску інноваційної продукції і отримання прибутків. Надання податкових стимулів дозволяє знизити середньозважену вартість капіталу (за рахунок економії на сплаті податків) лише прибутковим підприємствам. Тому надання податкових стимулів збитковим підприємствам є недоцільним.

Згідно законодавства України, інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [28].

Характерними проблемами розвитку української інноваційної економіки є недостатня державна підтримка, недосконалість законодавчої й правової бази забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності, нестабільна політична і економічна ситуація в країні, зношеність основних фондів, брак інвестиційних ресурсів та ін.

Можна виділити такі ключові проблеми розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні, а саме:

1. нестабільність та недосконалість законодавства;
2. невизначеність урядової політики щодо інвестиційно-інноваційної стратегії розвитку вітчизняної економіки;
3. неефективність використання коштів державного бюджету;
4. неефективність державного регулювання і корпоративного управління;
5. низький ступінь розвитку венчурних механізмів фінансування інноваційної діяльності;
6. високий рівень впливу тіньового сектора на економічні процеси підвищує ризики інвестиційно-інноваційної діяльності [12]

Також негативно впливає на розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності світова фінансова криза. Фінансова криза призвела до зменшення витрат на інвестиційні і інноваційні проекти. Це спонукало низку економічно розвинутих країн активізувати проведення податкових реформ, задля залучення інвестицій. За допомогою ефективних інструментів податкового регулювання можна компенсувати недостатній рівень

довгострокового кредитування, зменшення видатків та капітальних вкладень, які в умовах нестабільної економіки падають [12].

Для залучення інвестицій в інноваційні проекти необхідно здійснити заходи зі зменшення ризику, тобто подолання вищезазначених проблем, які гальмують інноваційні перетворення української економіки. Важливим фактором є також підвищення прибутковості інвестиційно-інноваційної діяльності за допомогою запровадження економічних інструментів стимулюючого характеру. В процесі стимулювання інноваційної діяльності, потрібно додержуватися певної ієрархії застосування економічних інструментів. Суб'єктам господарювання, які створюють інноваційні технології, здійснюючи наукові розробки, доцільно дотримуватися стратегії адресного державного фінансування (наприклад фінансування витрат на заробітну плату вчених – розробників інновацій – або ж фінансування придбання, необхідного для здійснення наукових досліджень обладнання); для суб'єктів господарювання, які здійснюють практичне впровадження інноваційних технологій, необхідно забезпечувати підвищення прибутковості їх діяльності шляхом надання пільг, насамперед податкових. Для фінансування суб'єктів господарювання вищого ступеня ієрархії дуже важливо залучати кошти фінансово-кредитних установ.

Стимулювання суб'єктів господарювання другого ступеня ієрархії, які здійснюють практичне запровадження інноваційних технологій, їх пільгове кредитування комерційними банками в Україні ускладнюються впливом світової фінансової кризи, тому важливого значення першочергового джерела інвестування набуває саме прибуток. За таких умов важливим є застосування адекватних податкових інструментів стимулюючого характеру, зокрема пільг з податку на прибуток підприємств, які здійснюють практичне запровадження інноваційних технологій [22].

Основна роль в стимулюванні інвестиційно-інноваційної діяльності в розвинених країнах приділяється прямим й непрямим засобам державного

регулювання. До прямих методів стимулювання належать: надання кредитів на пільгових умовах підприємствам і організаціям, що ведуть наукові розробки; безоплатне передання або надання на пільгових умовах державного майна та земельних ділянок для організації інноваційних підприємств; створення наукової інфраструктури в регіонах; державні замовлення, здебільшого у формі контрактів на нововведення, що згодом широко використовуються в економіці країни; створення науково-технічних зон зі спеціальним режимом інноваційно-інвестиційної діяльності [12].

До непрямих методів належать: податкові пільги на інвестиції, що здійснюються в інноваційній сфері; розвиток нових напрямів науки; законодавчі норми, які стимулюють науково-дослідну активність; списання витрат на проведення НДДКР; інвестиційний податковий кредит; зниження податкових ставок та ін. Також у світовій практиці використовуються і інші податкові стимули, зокрема податкові канікули впродовж кількох років на прибуток від реалізації інноваційних проектів; використання податкових зон з особливим пільговим оподаткуванням в межах технопарків, науково-промислових зон тощо [12].

Переваги непрямого державного регулювання інноваційної активності полягають в об'єктивності критеріїв надання державної підтримки – здійснення відповідних видів робіт і запровадження у виробництво технологічних інновацій. Серед інструментів непрямого державного регулювання інноваційної діяльності в Україні найбільшого поширення повинні набути податкові пільги, пільгове кредитування інноваційних проектів та амортизаційні відрахування. Водночас, податкові пільги потребують тісного узгодження з іншими елементами національної інноваційної системи [24].

Розглядаючи окремі положення чинного Податкового кодексу України (ПКУ) приходимо до висновку, що українським законодавцем передбачено дві моделі податкового стимулювання:

1. перша представлена загальними податковими преференціями (надання яких передбачається за дотримання умов, визначених ст. 30 ПКУ): звільнення від сплати податку та збору; встановлення зниженої ставки податку та збору; податкове вирахування (знижка), що зменшує базу оподаткування до нарахування податку та збору; зменшення податкового зобов'язання після нарахування податку та збору;
2. друга представлена спеціальним режимом оподаткування, що визначає особливий порядок оподаткування окремих категорій господарюючих суб'єктів;
3. «Податкові канікули». Зміст цієї пільги полягає в тому, що суб'єкт господарювання звільняється на визначений час та при дотриманні певних умов від сплати податку на прибуток. Це дозволяє тимчасово зменшити податкове навантаження на таких платників, що дає їм змогу вивільнити певну суму коштів для розвитку підприємницької діяльності [22].

Більш поширеним є застосування «податкових канікул» для підтримки підприємництва на початкових етапах становлення суб'єктів господарювання (в цьому випадку отримувачами цієї пільги є новостворені підприємства) та стимулювання інвестиційної діяльності (пільга надається суб'єктам господарювання, які залучають інвестиції, в тому числі й іноземні). Досить часто при застосуванні «податкових канікул» встановлюються додаткові територіальні обмеження. У цьому випадку пільга набуває регіональної спрямованості – на вирівнювання економічного стану окремих територій за рахунок стимулювання прискореного розвитку депресивних регіонів.

Ще одним критерієм класифікації «податкових канікул» є характер отриманого прибутку. Відповідно до цієї ознаки розрізняють:

1. «податкові канікули», що надаються незалежно від характеру отриманого прибутку (тобто прибутку від всієї господарської діяльності);
2. «податкові канікули» щодо оподаткування прибутку, отриманого внаслідок здійснення тільки тієї діяльності, яка є предметом податкового стимулювання (наприклад, тільки в частині прибутку від здійснення кваліфікованих інвестиційних проектів) [24].

Принципово застосування механізму «податкових канікул» для податкового стимулювання інноваційної діяльності може бути реалізоване за двома напрямками:

1. податкова підтримка інноваційних підприємств. У цьому випадку пільга надається виключно тим підприємствам, що за своїми ознаками відповідають визначенню інноваційних, незалежно від того, внаслідок якої саме діяльності отримано цей прибуток. При застосуванні такої пільги основною проблемою є встановлення чітких і прозорих критеріїв, яким має відповідати інноваційне підприємство (оскільки недотримання цієї вимоги може призвести до неконтрольованого збільшення кількості платників, що користуються такою пільгою). Крім того, бажаним є встановлення обмежень щодо цільового використання вивільнених внаслідок надання пільги коштів;
2. тимчасове виведення з-під оподаткування прибутку від реалізації інноваційних проектів. Суб'єктами пільги цього виду можуть бути будь-які підприємства, що реалізують інноваційні проекти, але під «податкові канікули» підпадає тільки прибуток від реалізації саме того проекту, на який поширюється дія пільги. Цей механізм потребує чіткого законодавчого врегулювання в частині визначення критеріїв інноваційних проектів та ведення окремого податкового

обліку (що пов'язано з додатковими витратами платників). Тому ця пільга досі не набула значного поширення.

Застосування зменшених ставок податку на прибуток може бути використано в податковій підтримці інновацій у двох варіантах.

Зниження ставок податку на прибуток інноваційних підприємств та організацій, що виконують науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи інноваційного характеру. Ця пільга є досить простою у використанні, цілком логічною та прозорою. В європейській податковій практиці є кілька прикладів застосування знижених ставок податку на прибуток для інноваційних підприємств та організацій [28].

Зменшення ставок оподаткування прибутку, отриманого від реалізації інноваційного проекту. Порівняно з попереднім різновидом дана пільга має більш конкретний характер, оскільки знижена ставка податку застосовується тільки до прибутку від реалізації проекту, що є предметом стимулювання. Вона певною мірою є аналогом відповідної інвестиційної пільги з усіма притаманними їй перевагами й недоліками. Характерна риса її застосування – необхідність ведення окремого податкового обліку витрат і результатів реалізації інноваційного проекту, що створює додаткові труднощі як в організації податкового обліку у платника податків, так і в податковому адмініструванні [22].

Зменшення бази оподаткування на суму інноваційних витрат капітального характеру (інвестиційна знижка). Цей вид податкових пільг є одним з найбільш поширених у стимулюванні інноваційної діяльності. Практично у всіх країнах працюючі з прибутком підприємства можуть зменшувати свою оподатковувану базу на величину зроблених у поточному році кваліфікованих (що відповідають критеріям, встановленим державою) інвестиційних витрат інноваційного характеру [34].

Зменшення податкових зобов'язань з податку на прибуток (податковий кредит). У закордонній практиці оподаткування використовується два види інноваційного податкового кредиту (ІПК): простий (об'ємний) та прирістний.

При використанні об'ємного ІПК сума податкових зобов'язань зменшується на загальну суму інноваційних витрат, тобто при простому податковому кредиті сума витрат підприємства на інноваційну діяльність відшкодовується йому державою шляхом зменшення податкових платежів, а сума податкового кредиту збільшується прямо пропорційно збільшенню обсягів інноваційних витрат. При цьому в кожній країні законодавчо врегульовано перелік умов, за наявності яких витрати можуть бути кваліфіковано як інноваційні, а також питома вага інноваційних витрат, що підлягає відшкодуванню через механізм податкового кредиту, в загальній їх сумі (ставка податкового кредиту).

Незважаючи на різноманітність застосування у світовій практиці податкових пільг, що забезпечують стимулювання інноваційної діяльності, можна виділити дві характерні риси їх надання, що необхідно враховувати при створенні системи податкової підтримки інноваційної діяльності підприємств в Україні:

1. пільговий порядок оподаткування застосовується винятково для вирішення завдань, що належать до числа пріоритетних у загальнонаціональному масштабі;
2. строге цільове використання коштів, що звільняються в результаті надання пільг [16].

Для національної економіки характерним є переважання самофінансування підприємствами інноваційної діяльності, коли витрати на інноваційну діяльність здійснюють за рахунок власних коштів суб'єктів господарювання. Фінансування інноваційної діяльності в Україні за різними джерелами подано у табл. 1.

Спостерігаємо в таблиці 1, основним джерелом фінансування інноваційної діяльності в Україні за 2019 р. залишаються власні кошти підприємств, які склали – 87,7 %, частка бюджетних коштів у загальному обсязі становить близько 3,9%, обсяг власних коштів, які залучалися на фінансування інноваційної діяльності зменшився з 97,2% у 2015 році до 87,7% загального обсягу витрат у 2019 році.

Таблиця 2.1

Джерела та структура фінансування інноваційної діяльності підприємств України протягом 2015-2019 рр.

Роки	Витрати на інновації, млн.грн	У тому числі за рахунок							
		власних коштів підприємств		коштів державного бюджету		коштів інвесторів-нерезидентів		коштів інших джерел	
		млн.грн	у % до загальнообсягу витрат на інновації	млн.грн	у % до загальнообсягу витрат на інновації	млн.грн	у % до загальнообсягу витрат на інновації	млн.грн	у % до загальнообсягу витрат на інновації
2015	13813,7	13427,0	97,2	55,1	0,4	58,6	0,4	273,0	2,0
2016	23229,5	22036,0	94,9	179,0	0,8	23,4	0,1	991,1	4,3
2017	9117,5	7704,1	84,5	227,3	2,5	107,8	1,2	1078,3	11,8
2018	12180,1	10742,0	88,2	639,1	5,2	107,0	0,9	692,0	5,7
2019	14220,9	12474,9	87,7	556,5	3,9	42,5	0,3	1147,0	8,1

Джерело: [8]

В Україні варто здійснювати податкове стимулювання інноваційної діяльності підприємств для збільшення їх конкурентоспроможності особливо в умовах євро інтеграції національної економіки у світову. В першу чергу мають бути прийняті податкові преференції щодо податку на прибуток, для підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність, та податку з доходів фізичних осіб що є зайнятими в інноваційному процесі, як свідчить досвід європейських країн.

2.2. Вплив податкових важелів на розвиток функціонування окремих галузей національної економіки

Виходячи з того, що податки є досить впливовим інструментом на розвиток реального сектору економіки зневага їхніх регуляторних можливостей може призвести до посилення податкового тягара, загострення соціальних протиріч, зниження ділової активності підприємців. Наслідки можуть бути досить руйнівними як для суспільства, та і для держави.

Ринок потребує нових підходів до податкових форм вилучення частини виробленого суб'єктами господарювання додаткового продукту, які максимально відповідають вимогам ефективного розвитку ринкової економіки.

Тому, від того, наскільки прогресивною буде податкова політика, наскільки обґрунтованими будуть рішення щодо застосування тих або інших форм, методів, інструментів та важелів податкового впливу на реальний сектор, залежить інтенсивність соціально-економічного розвитку держави.

Найбільш дієвими важелями у сфері оподаткування є маніпулювання податковим навантаженням та застосування податкових пільг. Важливим чинником формування фінансового потенціалу держави є рівень розвитку реального сектору економіки. Тому, в першу чергу, пільги мають бути спрямовані на всебічну підтримку виробництва та стимулювання інвестицій в реальний сектор економіки. Причому пільги не просто повинні збільшувати прибуток підприємства, вони мають стимулювати власника до ефективного вкладання отриманого прибутку в економічний розвиток, інакше не відбудеться зростання податкових надходжень до бюджету, а значить, нарощування фінансового потенціалу держави. Податкова пільга надається шляхом:

1. Податкового вирахування (знижки), що зменшує базу оподаткування до нарахування податку та збору.

2. Зменшення податкового зобов'язання після нарахування податку та збору.
3. Встановлення зниженої ставки податку та збору.
4. Звільнення від сплати податку та збору[27].

3-поміж прямих податків виразний регулюючий характер має також податок на прибуток підприємств. Він традиційно використовується для реалізації структурної економічної політики. Даний податок є складним в адмініструванні за економічною природою порівняно із всіма іншими податками. Однією з найскладніших і найважливіших проблем оподаткування податком на прибуток є встановлення оптимальних податкових ставок. Саме недосконалість ставок може нівелювати регулюючий ефект податку[5].

Згідно із положеннями Податкового кодексу України, пільги з податку на прибуток передбачені для деяких видів підприємств та видів діяльності. Відповідно до Податкового Кодексу України, існує багато операцій, звільнених від оподаткування. Їх перелік наведено у статті 197 зазначеного Кодексу. Також в Податковому кодексі містяться і інші випадки звільнення від сплати певних податків в певних випадках.

Відповідно до ПКУ, нульова ставка податку на прибуток підприємств застосовується для таких підприємств:

1. Річний дохід підприємства не перевищує 3 млн. грн.
2. Розмір нарахованої за кожний місяць звітного періоду заробітної плати працівника є не меншим, ніж дві мінімальні заробітні плати.
3. Підприємства, діючі ,у яких протягом трьох послідовних попередніх років (або протягом усіх попередніх періодів, якщо з моменту їх утворення пройшло менше трьох років) щорічний обсяг доходів задекларовано у сумі, що не перевищує трьох млн. грн., та у яких середньооблікова кількість працівників становила від 5 до 50 осіб.

4. Підприємства, які були зареєстровані платниками єдиного податку в установленому законодавством порядку в період до 1 січня 2017 року та у яких за останній календарний рік обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) становив до трьох мільйонів гривень та середньооблікова кількість працівників становила від п'яти до 50 осіб [27].

Звільняються від податку на прибуток підприємств підприємства та організації, до яких належать:

1. підприємства та організації, які засновані громадськими об'єднаннями осіб з інвалідністю і є їх повною власністю;
2. звільняються від оподаткування доходи, які сплачені або сплачуються резидентом на користь нерезидента або уповноваженої ним особи у вигляді процентів за позикою або фінансовим кредитом, що були надані резидентам до 31 грудня 2016 року, якщо кошти, надані нерезидентом за позикою або фінансовим кредитом, були залучені шляхом розміщення іноземних боргових цінних паперів на іноземній фондовій біржі та відповідають умовам підпункту "б" підпункту 141.4.11 пункту 141.4 статті 141 цього Кодексу;
3. на період підготовки до зняття і зняття з експлуатації енергоблоків Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта "Укриття" на екологічно безпечну систему звільняється від оподаткування прибуток Чорнобильської АЕС, якщо такі кошти використовуються на фінансування робіт з підготовки до зняття і зняття Чорнобильської АЕС з експлуатації та перетворення об'єкта "Укриття" на екологічно безпечну систему;
4. тимчасово, до 1 січня 2025 року, звільняється від оподаткування прибуток підприємств - суб'єктів літакобудування, що підпадають під дію норм статті 2 Закону України "Про розвиток літакобудівної промисловості";
5. тимчасово, на період реалізації проекту модернізації Бортницької станції очистки стічних вод у рамках реалізації проекту "Реконструкція

споруд очистки стічних каналізаційних вод і будівництво технологічної лінії по обробці та утилізації осадів Бортницької станції аерації", затвердженого Кабінетом Міністрів України, звільняється від оподаткування прибутков (дохід) японських суб'єктів з реалізації проекту, за умови що такий прибуток (дохід) отриманий у рамках реалізації проекту [27].

Від сплати наступного прямого податку - земельного податку – відповідно до Податкового кодексу звільняються:

1. Заклади культури, заклади науки (крім національних та державних дендрологічних парків), охорони здоров'я, соціального захисту, які повністю утримуються за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів;
2. Заклади фізичної культури та спорту;
3. санаторно-курортні та оздоровчі заклади громадських організацій інвалідів, реабілітаційні установи громадських організацій інвалідів;
4. Бази олімпійської та параолімпійської підготовки, перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України;
5. Дошкільні заклади незалежно від форм власності і джерел фінансування;
6. Загальноосвітні навчальні заклади незалежно від форм власності і джерел фінансування;
7. Громадські організації осіб з інвалідністю України, підприємства та організації, які засновані громадськими організаціями осіб з інвалідністю та спілками громадських організацій осіб з інвалідністю і є їх повною власністю, де протягом попереднього календарного місяця кількість осіб з інвалідністю, які мають там основне місце роботи, становить не менш як 50 відсотків середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за умови, що фонд оплати праці таких осіб з інвалідністю становить протягом звітного періоду не менш як 25 відсотків суми загальних витрат на оплату праці;

8. Суб'єкти літакобудування, що підпадають під дію норм статті 2 Закону України "Про розвиток літакобудівної промисловості" і здійснюють розробку та/або виготовлення з кінцевим складанням літальних апаратів та двигунів до них, крім земельних ділянок, на яких розташовані об'єкти соціального, торговельного, сільськогосподарського призначення та непромислового будівництва;

9. Державні та комунальні центри олімпійської підготовки, школи вищої спортивної майстерності, центри фізичного здоров'я населення, центри з розвитку фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю, дитячо-юнацькі спортивні школи, а також центри олімпійської підготовки, школи вищої спортивної майстерності, дитячо-юнацькі спортивні школи і спортивні споруди [27].

Але власне надання пільг призводить, особливо на першому етапі впровадження, до певних утрат бюджету, тому постає питання, коли застосування пільг як елементу податкового механізму призводить до виправданих утрат, а коли є тільки обтяжливим для бюджету. Відповідь на це питання стає засадою розроблення низки заходів щодо впорядкування системи пільг та підвищення ефективності їх застосування.

Для отримання певної картини щодо ефективності застосування податкових пільг проведемо статистичний аналіз.

На основі даних Державної податкової служби в 2015 році загальний обсяг втрат державного бюджету від пільг становив 51,6 млрд. грн. або 9,7% доходів бюджету, у 2017 році цей обсяг зменшився більше ніж вдвічі – до 19,9 млрд. грн. (2,5% доходів).

Рис. 2.1. – Втрати бюджетів від податкових пільг, млрд. грн..

Джерело: [10]

Згідно з даними Державної Податкової служби, втрати державного бюджету від надання податкових пільг збільшились з 19,9% млрд. грн. (2,5% доходів) у 2017 році до 33,5 млрд. грн. (3,4% доходів) у 2019. Найбільший обсяг коштів, який залишається у бізнесу через надання податкових пільг, припадає на податок на додану вартість. У 2019 році пільги з цього податку важили для бюджету країни 30,9% млрд. грн. або майже 2% всіх доходів зведеного (державний плюс місцевий) бюджету. Частка ПДВ в загальних втратах бюджету від пільг зменшується, проте в абсолютному значенні обсяг цих втрат з 2018 року зростає. Так, у 2015 році на ПДВ припадало 91,2% втрат зведеного бюджету від пільг, у 2019 році – лише 72,4%. Проте в абсолютному значенні обсяг наданих пільг з ПДВ за 2019 рік є вищим, ніж у попередні три роки.

Друга за обсягом пільга – пільга з податку на майно. Цей податок сплачується до місцевих бюджетів, відповідно – і втрати від надання пільг несуть саме вони. За 5 років обсяг цієї пільги зріс утричі – з 3,8 млрд. грн. до 9,2 млрд. грн..

Третя за обсягом – пільга з податку на прибуток (обсяг втрат державного бюджету у 2019 – 1,7 млрд. грн.). За 5 років обсяг коштів, який

залишається на руках у платників податків унаслідок дії цієї пільги, зріс у 3,5 рази. Ключовий драйвер цього зростання – запровадження у 2017 році пільг для літакобудівної промисловості та фінансової діяльності.

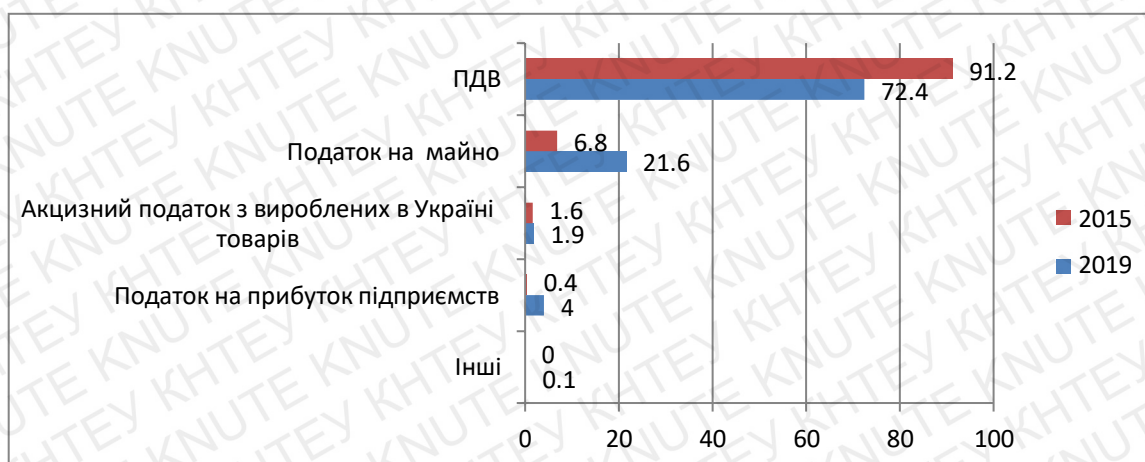

Рис. 2.2. – Структура втрат зведеного бюджету від надання податкових пільг, % від загальної вартості пільг зведеного бюджету

Джерело: [10]

Зокрема, згідно з даними ДФС (відповідно до Довідників податкових пільг, які є втратами доходів бюджету), за останні 5 років 75% усіх пільг було ухвалено саме наприкінці року (листопад/грудень). Це напряму суперечить вимогам Податкового кодексу, згідно з якими зміни до податкового законодавства мають ухвалюватись парламентом не пізніше, ніж за 6 місяців до їхнього вступу в дію (тобто не пізніше 1 липня попереднього року для пільг, які мають розпочати діяти з 1 січня).

Податкові пільги є важливим інструментом податкового стимулювання в різних галузях економіки. Державна фіскальна служба України щоквартально формує та затверджує довідник пільг, однак податкові пільги розподілені нерівномірно.

Під час розподілу податкових пільг ураховуються два основні аспекти: необхідність держави підтримувати конкурентно спроможність вітчизняних товаровиробників та надання податкових пільг для сприяння розвитку підприємств тих чи інших галузей економіки.

За п'ять років (2015-2019) 52% всіх коштів, які отримав бізнес за рахунок податкових пільг, припадає лише на три галузі: (1) сільське, лісове та рибне господарство, (2) переробну промисловість, (3) торгівлю та ремонт автотранспортних засобів. За п'ять років вони завдяки податковим пільгам не сплатили до бюджету 98,3 млрд.грн.. (рис. 3).

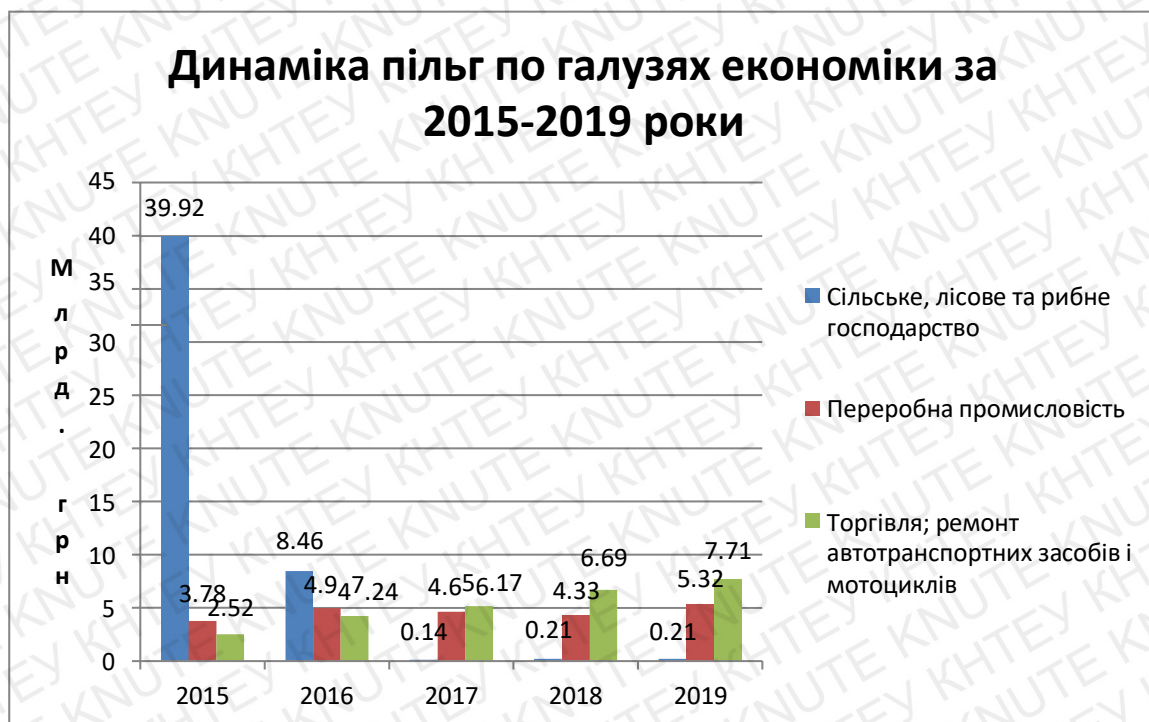

Рис. 2.3. – Галузі економіки з найбільшим обсягом пільг, млрд. грн..

Джерело: [10]

У 2015 році на ці три галузі припадало 84% всього доходу, який залишався у суб'єктів господарювання в наслідок пільг. 72% обсягу коштів, які в наслідок пільг залишались у платників податків (тобто 40 млрд. грн.. з 55,4 млрд грн), припадало на сільське господарство. Ще 7% (3,8 млрд. грн..) – на переробну промисловість, 5% – на оптову та роздрібну торгівлю (рис. 5).

Ці три галузі мають найвищу частку у ВВП – 44,4% у 2015 році, 38,4% – у 2019 (рис. 4).

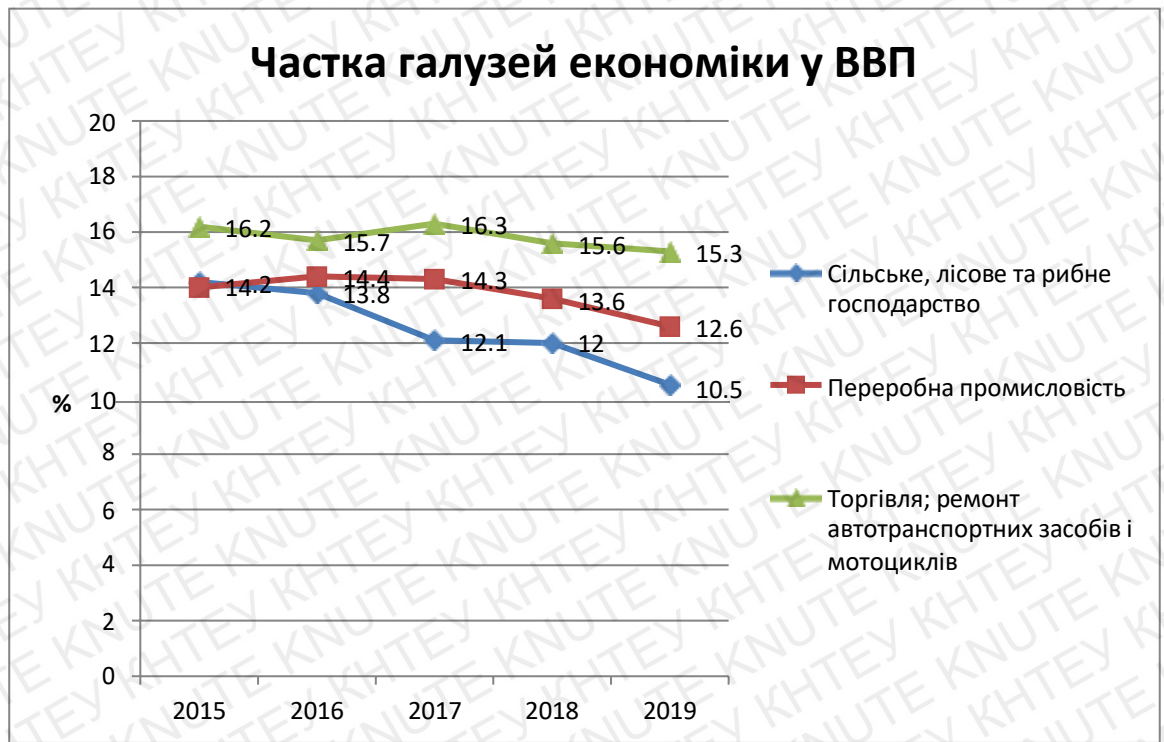

Рис. 2.4. – Частка найбільших галузей у ВВП, %
Джерело: [9]

У 2019 році «вага» пільг для цих галузей зменшилася в двічі і становила 37% загальної суми пільг. Обсяг пільг для переробної промисловості зріс майже в 1,5 рази (з 3,8 млрд. грн.. у 2015 році до 5,3 млрд. грн.. у 2019 році), а пільг для торгівлі та ремонту автотранспортних засобів – утричі (з 2,5 млрд. грн.. до 7,7 млрд. грн..).

Певні позитивні зрушення у структурі пільг все ж є. За останні роки податкові пільги почали частіше запроваджувати для галузей, які несуть важливу соціальну функцію. Так, 2019 році 11 млрд.грн.. або 26% усіх пільг отримали суб'єкти господарювання, що займаються освітою та медициною. У 2015 на них припадало лише 6% (3,7 млрд.грн..) державної підтримки у вигляді податкових пільг.

Галузі, які отримують найбільшу вигоду від податкових пільг, %

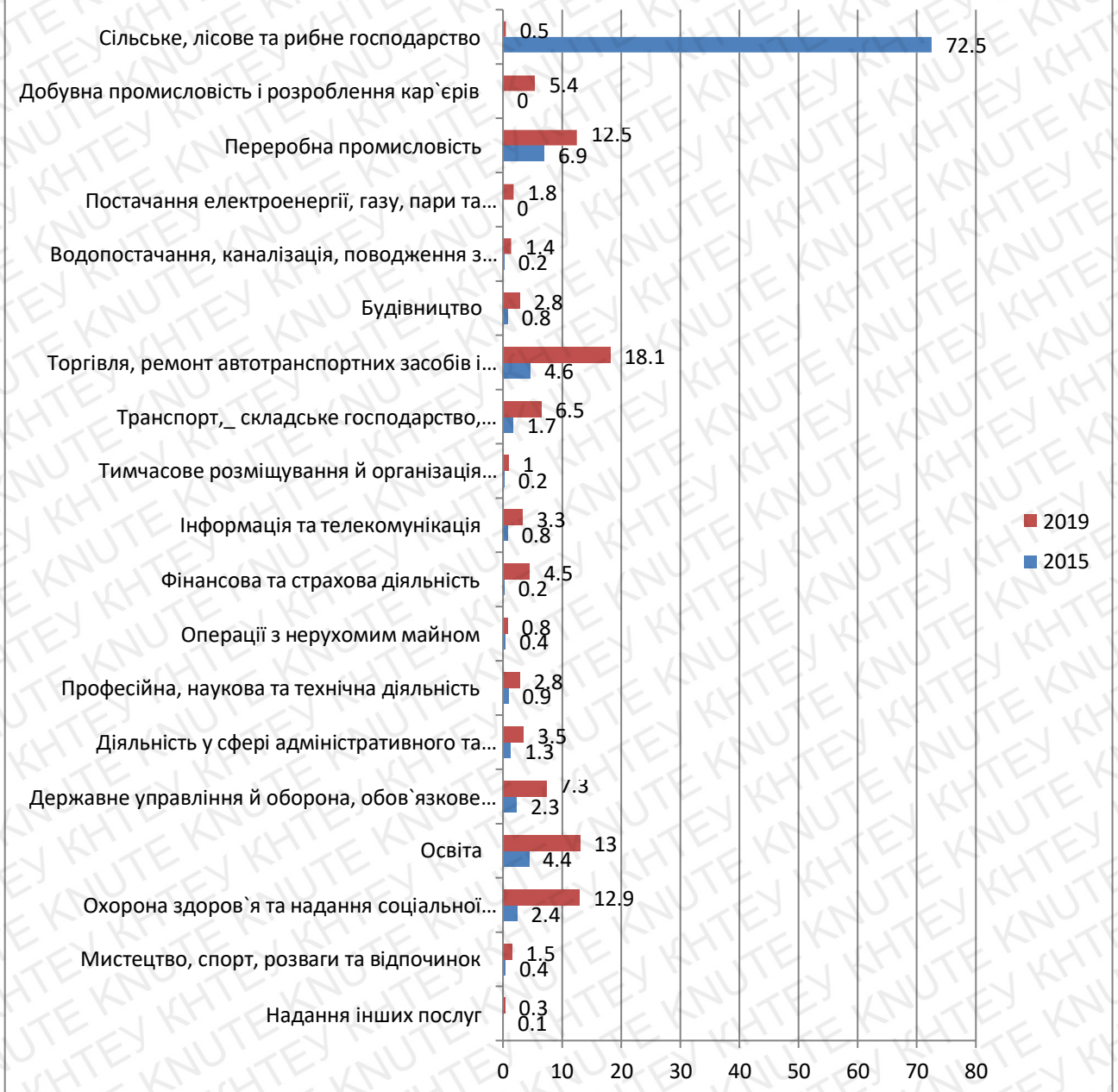

Рис. 2.5. – Структура пільг за галузями (% загального обсягу пільг)

Джерело: [10]

Ключовими бенефіціарами податкових пільг і далі залишаються найбільші галузі економіки. Обсяг втрат бюджету від пільг досяг мінімуму у 2017 році, а після того почав зростати. Будь-які ініціативи підтримки бізнесу мають бути ретельно прораховані, а очікуваний ефект від цих ініціатив –

переважати очікувані витрати (чи втрати надходжень). Особливо в період кризи, коли фінансовий ресурс держави є дуже обмеженим.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕГУЛЮЮЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРЯМИХ ПОДАТКІВ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

3.1. Оптимізація податкового навантаження на різні категорії платників податків

На сьогодні, згідно із Податковим кодексом України, фінансовий результат діяльності підприємств оподатковується податком на прибуток. Об'єктом такого податку визначається прибуток із джерел походження з України та за її межами, який обчислюється коригуванням фінансового результату до оподаткування, що визначається у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, що виникає відповідно до положень Податкового кодексу. Базовою ставкою податку на прибуток підприємств є 18% [28].

І. Л. Таптунова виділяє ряд загально відомих недоліків такої моделі, серед яких:

1. Розрахунок об'єкта оподаткування має низку невирішених питань, щодо визначення базового показника. Зокрема, в частині податкових коригувань, розрахунок яких є складним і трудомістким а, значить, призводить до помилок, за які накладають штрафи. Знижуються фактичні витрати підприємств, які мають відображення у фінансовій звітності та коригуються для розрахунку податку на прибуток у податковій декларації (наприклад, списання без надійної заборгованості та ін.).
2. Адміністрування податку та вчинення фіскального тиску на платників податку – проявляється у викривленні застосування норм податкового законодавства перевіряючими; відсутності прозорого алгоритму відбору платників податку, звітність яких

підлягає перевірці; відсутності реально працюючої можливості оскарження чи врегулювання спірного питання у судах. Наслідком такого фіскального тиску на платників податку є формування тіньового сектору економіки.

3. Низька фіскальна ефективність податку на прибуток - тут увагу потрібно приділити схемам ухилення від сплати податку на прибуток, що зменшує український бюджет. Наслідком є відтік національних капіталів за кордон, а значить, зниження ділової активності суб'єктів господарювання, «тінізація» економіки.

4. Зниження капіталізації підприємств. Особливо це актуальним є для новостворених підприємств, малого та середнього бізнесу. Прибуток, отриманий підприємствами, в перші роки діяльності фірми власники намагаються інвестувати у підприємство для його розвитку, а дивіденди отримують значно пізніше. А ППП знижує таку можливість інвестування на 18%, забираючи з обігу грошові кошти. У кризові роки (особливо для середніх та малих підприємств) сплачений податок ускладнює стабілізацію підприємницької діяльності, а значить можливість втриматись на ринку.

5. Зниження можливостей інвестування та кредитування підприємств. Наслідком оптимізації податкового навантаження шляхом подрібнення великих господарюючих суб'єктів на малі підприємства та фізичних підприємців; одночасного заниження доходів і завищення витрат; перенесення збитків минулих періодів у поточний, тощо є формування фінансової звітності підприємства що відображає гірші показники фінансового стану, занижену платоспроможність підприємства, що в свою чергу ускладнює взяття кредитних позик в банках, укладання

довгострокових договорів з контрагентами на вигідніших умовах, залучення інвесторів та ін.

6. Подвійне оподаткування дивідендів. Виплачуючи дивіденди підприємство одночасно сплачує до бюджету авансовий платіж з ППП, якщо податок на прибуток ще не було сплачено, та отримувач дивідендів ще сплачує ПДФО. Якщо для більшості підприємств законодавчо не передбачено чітких строків для виплати дивідендів, тобто вони можуть прийняти рішення їх не виплачувати а скерувати прибуток на розвиток підприємства, то для публічних товариств за привілейованими акціями та господарських товариств, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави, зобов'язані сплачувати дивіденди у законодавчо встановлені строки. В кінцевому результаті, одна і та ж база оподаткування (дивіденди) обкладається двома податками: ППП та ПДФО [33].

Для розв'язання перелічених проблем та боротьби з їх наслідками актуалізувались пропозиції використати податок на виведений капітал замість податку на прибутку підприємств. Оподаткування доходів бізнесу досліджували в своїх працях такі науковці, як І. Л. Таптунова, Т.М. Шульга, В.П.Хомутенко, А.В. Хомутенко, Л.Д. Тулуш та інші.

При моделі податку на виведений капітал, оподатковується лише те, що виводиться з підприємства (як дивіденди та інший розподіл прибутку, операції та платежі, що використовуються з метою оптимізації цього податку) [31].

Переваги та недоліки податку на виведений капітал. Серед переваг податку на виведений капітал експерти, які відстоюють бізнес-інтереси компаній, відзначають наступні:

1. створення сприятливих умов для інвестиційної активності підприємства, адже не потрібно зменшувати на суму податку свій прибуток, який ще не розподілений;
2. спрощення фіскального контролю, адже не перевірятимуться доходи і витрати як складові фінансового результату;
3. стимулюється розвиток бізнес-середовища. Що сприятиме залученню іноземних інвесторів. Як наслідок, розширюється виробництво, поліпшується фінансовий стан платника податку і зростає ВВП країни [21].

Серед недоліків відмічається наступне:

1. провал збору податку на прибуток у перші 2-3 роки, що може призвести до збільшення і без того дефіцитного бюджету України, який може виникнути через зміну системи оподаткування;
2. оподаткування платежів у формі роялті на користь нерезидента, що не сприятиме входженню великого світового бізнесу в Україну. Це передусім стосується бізнесу з продажу товарів по типу франчайзингу та послуг з боку нерезидентів за звичайними умовами контрактів;
3. розширений перелік прирівняних до податку операцій (наприклад, будь-які платежі на користь власників компанії, трансакції з використанням офшорних зон і т.п.) [21].

Введення податку на виведений капітал сприятиме спрощенню ведення бізнесу та податкового адміністрування, зменшенню адміністративного тиску на платників податків фіскальними органами, спрямуванню прибутку підприємств на розвиток і техніко-технологічне оновлення вітчизняного виробництва, створенню умов для детінізації економіки та стимулів до нарощування інвестиційної активності, що в цілому забезпечить оздоровлення та посилення конкурентоспроможності вітчизняної податкової системи [35].

Механізм оподаткування виведеного капіталу означає, що оподатковується тільки той капітал, який виводять з підприємства (як дивіденди або інший нерозподілений прибуток, операції та платежі, використовувані для оптимізації податку). Саме ці операції визначаються як об'єкт оподаткування. Через спрощення правил розрахунку об'єкта оподаткування спроститься і процес адміністрування даного податку. Запровадження податку на виведений капітал замість податку на прибуток стане стимулом для підприємств реінвестувати кошти у виробництво та розвиток. Це також спростить правила оподаткування та процедуру адміністрування і поліпшить інвестиційну привабливість та конкурентоспроможність країни, а також відновить справедливість в оподаткуванні шляхом вирівнювання податкового навантаження.

Необхідність реформування системи оподаткування прибутку підприємств зумовлена як наявністю проблем у межах безпосередньо механізму нарахування податку, так і його низькою фіскальною ефективністю для державного бюджету, а також низьким регуляторним потенціалом на відміну від інших країн світу. Вирішення означених проблем дасть змогу підвищити фіскальну ефективність податку на прибуток, зменшити процес тінізації підприємницької діяльності та виведення капіталу, поліпшити інвестиційний клімат у країні, тобто повною мірою реалізувати не лише фіскальну, а й регулюючу функцію податку на прибуток. Відповідні заходи у короткостроковій перспективі не матимуть ефективних результатів, проте у майбутньому подібні реформи сприятимуть переходу до стимулюючої системи оподаткування підприємств.

Однією з першочергових функцій політики формування податкової системи будь-якої держави є управління розвитком галузей економіки в країні. Суть спрощеної системи оподаткування полягає в тому, що підприємець сплачує тільки один вид податку: єдиний — у місцевий бюджет. Крім нього підприємці сплачують єдиний соціальний внесок, що

зараховується на рахунки органів Міністерства доходів і зборів. Український бізнесмен, як і його європейські колеги, зобов'язаний сплачувати ряд податків, в т.ч і податок на прибуток підприємств. Спрощена система оподаткування являє собою механізм, що дозволяє підприємцю не вираховувати свій прибуток, тобто не вести бухгалтерського обліку. Замість податку на прибуток та кількох інших податків такий підприємець сплачує єдиний податок за фіксованою ставкою.

До переваг загальної системи оподаткування належить відсутність обмежень кількості працівників, видів діяльності, обсягу доходу, оподаткування лише за наявності у підприємства прибутку. Однак ця система має і недоліки, до яких можна віднести значну кількість обов'язкових платежів; складний порядок ведення обліку та звітності.

Застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності надає суб'єкту малого підприємництва низку переваг:

1. спрощення процедури і порядку реєстрації платника податку;
2. можливість переходу на сплату єдиного податку з початку будь-якого кварталу;
3. спрощення розрахунків, пов'язаних із визначенням сум податків;
4. спрощення ведення поточного бухгалтерського обліку та форм фінансової звітності, передбачених Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку;
5. зменшення кількості форм та спрощення порядку подання податкової звітності.

Проте поряд із перевагами спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва науковці відзначають певні недоліки, зокрема: обмеження обсягів виручки суб'єктів малого бізнесу, які дають право використовувати спрощену систему оподаткування; сплата єдиного податку фізичними особами авансом за звітний період (квартал) без урахування фактично отриманого доходу від здійснення діяльності, застосування єдиних

податкових ставок для всіх категорій платників, незалежно від обсягів виручки за звітний період, відсутність звільнення новостворених суб'єктів від оподаткування на кілька перших років діяльності, а також відсутності для них пільгових умов кредитування [31].

Оцінюючи особливості, переваги та недоліки систем оподаткування суб'єктів малого підприємництва, можна виділити цілу низку вагомих проблем:

1. нормативно-правова база оподаткування є складною і неузгодженою;
2. недосконалий механізм нарахування і сплати єдиного податку. Оскільки він за своєю економічною суттю не є єдиним. Адже платники сплачують і інші платежі – єдиний соціальний внесок, ПДВ тощо;
3. складний механізм проведення розрахунків із бюджетами та державними цільовими фондами;
4. неможливість використання спрощених процедур оподаткування для підприємств, які на невелику суму перевищують поріг за масштабами діяльності;
5. суб'єкти малого підприємництва не завжди зацікавлені у переході із загальної системи на спрощену систему оподаткування [17].

Для вирішення цих проблем доцільно:

1. розробити інструменти стимулювання розвитку малого підприємництва та інвестування інноваційної і експортної спроможності;
2. знизити податкове навантаження;
3. удосконалити антикорупційне законодавство;
4. розробити заходи, які будуть стимулювати кредитування і інвестування у мале підприємництво;

5. удосконалити нормативно-правову базу системи оподаткування;
6. включити єдиний соціальний внесок до складу єдиного податку;
7. розширити перелік видів діяльності, для яких не застосовується спрощена система, щоб запобігти схемам мінімізації податкових платежів суб'єктами малого підприємництва.

Сучасний стан оподаткування суб'єктів малого підприємництва свідчить про неефективність діючої системи, відсутність належного стимулювання. Для підвищення її ефективності Україна має активно впроваджувати міжнародний досвід. Проте під час внесення змін до Податкового кодексу України та розроблення державних програм підтримки насамперед слід враховувати національні та регіональні особливості їхнього розвитку. Подальші наукові дослідження мають на меті узгодження вітчизняного законодавства у сфері малого бізнесу з європейським.

3.2. Податкове стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності в контексті формування сучасної економічної моделі України

Ефективність державного регулювання економіки та стимулювання інвестицій є однією з умов поступального розвитку будь-якої з країн світу.

Проблематикою податкового стимулювання інвестиційної діяльності займалися такі вітчизняні і зарубіжні вчені як: Алієв Б. Х., Глотова В. Г., Іванов Ю. Б., Кохан А. В., Кудріна О. Ю., Майбуров І. А., Султанов Г. С., Тиквій Н. В. та інші.

На відміну від зарубіжних країн, податкова підтримка інноваційних проектів в Україні до тепер не набула стимулюючого характеру та не стала засобом активізації процесу модернізації матеріально-технічної бази підприємств як вагової складової підвищення конкурентоспроможності національних підприємств.

Запровадження політики податкового стимулювання інноваційної діяльності фактично означає винайдення способів та меж балансування між державними та приватними інтересами, результатом яких є обопільне задоволення інтересів кожного з суб'єктів. Держава, поступаючись своїм поточним фіскальним інтересом при податковому стимулюванні інноваційної діяльності, вправі розраховувати на задоволення інших потреб, як то інвестування вивільнених ресурсів у виробництво, фундаментальні дослідження, прикладні розробки, зменшення відтоку з країни носіїв інтелектуального потенціалу, тощо. Платник податків в обмін на понесення значних фінансових затрат з довгостроковою окупністю вправі розраховувати на зниження податкового тиску, на дотримання гарантій незмінності законодавства у довгостроковій перспективі тощо [29].

Українська практика демонструє, що податкове стимулювання застосовується для залучення інвестицій в галузі, де генерується високий прибуток і має місце швидка окупність проектів. Як правило, це короткострокові проекти. Однак, вважається за доцільне здійснювати стимулювання капіталомістких проектів, які реалізуються у довгостроковій перспективі у пріоритетних галузях економіки. Для цілеспрямованого впливу податкового інструментарію на економічний розвиток є сенс розробити відповідний механізм щодо прийняття управлінських рішень через формування альтернативних напрямків стимулювання інвестиційної діяльності. В контексті зазначеного, податкове стимулювання інвестицій в Україні має стати на противагу деструктивним чинникам, які оцінює майбутній інвестор та ключовим мотивом в заохоченні інвестицій у пріоритетні галузі економіки України [32].

Зокрема, до останніх відносяться (за окремими напрямками) такі : агропромисловий комплекс, житлово-комунальний, машинобудівний, транспортна інфраструктура, курортно-рекреаційна сфера і туризм, переробна промисловість. З цього приводу досить ґрунтовною можна

вважати думку Кудріної О.Ю., яка фокусує увагу на таких пріоритетах, як безперервність енергозабезпечення економіки та коригування енергетичного балансу країни на користь енергоносіїв власного видобутку (вугілля, метану, біопалива) [20].

Основні інструменти податкового стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності, що застосовуються у світовій практиці, пов'язані з прямими податками – податком на прибуток (доходи) підприємств та податком на доходи фізичних осіб. Одним з небагатьох винятків з цього загального правила є спеціальні податкові режими інноваційної діяльності в технопарках, де поряд з пільгами стосовно прямих податків можуть використовуватися пільги з ПДВ, мита, платежів (податків) на соціальне страхування. Всі інноваційні пільги можуть бути розділені на дві групи: прямі пільги, безпосередньо спрямовані на стимулювання інноваційної активності; непрямі пільги, спрямовані на інші цілі, наприклад, на залучення інвестицій, створення нових робочих місць і т. п., при застосуванні яких стимулювання інновацій виступає одним з можливих додаткових ефектів [3].

Крім вищеперерахованих, існують ще такі податкові інструменти стимулювання інвестицій:

- пільгове оподаткування дивідендів, отриманих за акціями інноваційних організацій;
- пільгове оподаткування прибутку, отриманого в результаті використання патентів, ліцензій, ноу-хау та інших нематеріальних активів, що відносяться до інтелектуальної власності;
- відстрочка сплати податку на прибуток [24].

В Україні податкове стимулювання інвестиційної діяльності не одержало належного розвитку. Серед важелів, що застосовуються можна назвати такі:

1. звільнення від сплати ввізного мита з товарів, які ввозяться іноземними інвесторами на митну територію України на строк не

менше трьох років з метою інвестування на підставі зареєстрованих договорів або як внесок іноземного інвестора до статутного капіталу підприємства з іноземними інвестиціями;

2. здійснення (в першочерговому порядку) митного оформлення товарів, що ввозяться в Україну як внесок іноземного інвестора до статутного фонду підприємства з іноземними інвестиціями;
3. звільнення від оподаткування ПДВ (не є об'єктом оподаткування з ПДВ) операцій з інвестиційними сертифікатами;
4. звільнення від оподаткування податком на прибуток коштів спільного інвестування, а саме: коштів, внесених засновниками корпоративного фонду, коштів та інших активів, залучених від учасників інституту спільного інвестування, доходів від здійснення операцій з активами інституту спільного інвестування, доходів, нарахованих за активами інституту спільного інвестування, та інших доходів від діяльності інституту спільного інвестування (відсотки за позиками, орендні (лізингові) платежі, роялті тощо);
5. з 1 січня 2013 року до 31 грудня 2022 року включно, при ввезенні у митному режимі імпорту на митну територію України устаткування (обладнання) та комплектуючих виробів до нього, що звільняються від оподаткування ввізним митом, за умови оформлення митної декларації, суб'єктам господарювання, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки дозволено за власним бажанням видавати контролюючому органу податковий вексель на суму податкового зобов'язання з податку на додану вартість (визначену в митній декларації) та ін. [. 23; 14,].

Для успішного визначення шляхів удосконалення інвестиційно-інноваційного розвитку галузей економіки потрібно розібрати їх головні проблеми. На даному етапі, головними проблемними моментами державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності, що стримують процес

розвитку, призводять до втрачання конкурентних переваг суб'єктами господарювання, зниження інноваційного потенціалу, інвестиційної привабливості України, є:

1. недосконалість діючого законодавства;
2. розпорошеність повноважень;
3. поширення практики ігнорування законодавства або призупинення дії статей законів, які стосувалися фінансової підтримки інноваційної діяльності;
4. низький рівень державного фінансування.

Внаслідок непослідовного проведення та низької ефективності державної інноваційно-інвестиційної політики, наша країна відстає в технологічному розвитку від розвинутих країн. Зменшується кількість інноваційно-активних підприємств, гальмується розвиток високотехнологічних галузей промисловості. Це призводить до зниження рівня конкурентоспроможності національної економіки.

Поточна ситуація в інноваційно-інвестиційній сфері робить нагальною розробку такої державної політики, яка забезпечила б розширене відтворення об'єктної бази інноваційної діяльності на незворотний вплив інновацій на прискорене економічне зростання країни. У цьому зв'язку головними завданнями є:

1. удосконалення нормативно-правової бази інноваційної та інвестиційної діяльності;
2. консолідація зусиль законодавців, урядових, наукових, бізнесових кіл суспільства на оптимальному комплексному вирішенні методологічних, стратегічних і тактичних проблем формування національної інноваційно-інвестиційної системи;
3. вироблення стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку України в умовах викликів глобалізації, що дає змогу відкрити перспективи

для впровадження інноваційної моделі розвитку країни, забезпечити її конкурентоспроможність;

4. розробка ефективної фінансової стратегії підтримки інновацій;
5. створення привабливих умов для творців інновацій, стимулювання інноваційної активності підприємництва [38].

Складений перелік завдань може стати основою моделі розвитку та функціонування системи інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності вітчизняних підприємства.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Однією з складових податкової системи України є прямі податки, які пройшли довгий і складний шлях формування і розвитку. Слід зазначити те, що прямі податки як і будь-які інші мають як свої переваги так і недоліки. Основними перевагами прямих податків є те, що вони сприяють такому розподілу податкового тягара, при якому більше платять ті члени суспільства, як вищі доходи, тоді, як непрямі податки однакові для всіх і тому означають підвищену долю втрат доходу для тих, у кого він менший.

Також прямі податки зручніші, їх простіше вирахувати, за їх допомогою можна регулювати підприємницьку активність. З точки зору проблем бюджетного дефіциту – прямі податки являються одним з найбільш стабільніших і надійних видів бюджетних доходів, тому підвищення їх питомої ваги стабілізує дохідну частину бюджету, тому прямі податки є важливим елементом державного регулювання економіки.

Основним недоліком прямих податків є їх високі ставки, що негативно впливають на будь-яке підприємство.

Виходячи з того, що податки є досить впливовим інструментом на розвиток реального сектору економіки, нехтування їх регуляторними можливостями може призвести до посилення податкового тягара, загострення соціальних протиріч, зниження ділової активності підприємців. Наслідки можуть бути досить руйнівними як для суспільства, та і для держави.

Важливим чинником формування фінансового потенціалу держави є рівень розвитку реального сектору економіки. Тому, в першу чергу, пільги мають бути спрямовані на всебічну підтримку виробництва та стимулювання інвестицій в реальний сектор економіки. Причому пільги не просто повинні збільшувати прибуток підприємства, вони мають стимулювати власника до ефективного вкладання отриманого прибутку в економічний розвиток,

інакше не відбудеться зростання податкових надходжень до бюджету, а значить, нарощування фінансового потенціалу держави.

Але власне надання пільг призводить, особливо на першому етапі впровадження, до певних утрат бюджету, тому постає питання, коли застосування пільг як елементу податкового механізму призводить до виправданих утрат, а коли є тільки обтяжливим для бюджету. Відповідь на це питання стає засадою розроблення низки заходів щодо впорядкування системи пільг та підвищення ефективності їх застосування.

У процесі дослідження було визначено негативні чинники, які заважають розвитку прямого оподаткування, до яких відносять:

1. високе податкове навантаження на бізнес;
2. не раціональний розподіл податкового тиску між факторами виробництва;
3. низька ефективність податкової системи;
4. безсистемне та невиправдане надання податкових пільг і звільнень;
5. пов'язані з можливістю ухиляння від сплати податків через недосконалість фінансового контролю і наявності комерційної таємниці.

Таким чином, з огляду на проведене дослідження і з урахуванням недоліків наявної системи прямого оподаткування, можна запропонувати такі шляхи:

1. запровадження у вітчизняну практику загальноприйнятих у міжнародній практиці методів обчислення та оптимізації податкових різниць відповідно до податку виведений капітал;
2. удосконалення середовища оподаткування (необхідно створити середовище, сприятливе для активізації підприємницької діяльності, забезпечити рівність усіх платників перед діючою системою законодавства);
3. поетапне зниження податкового навантаження на національну економіку з урахуванням збалансованості бюджетної системи;

4. спрощення податкової системи шляхом скорочення кількості податків та зборів. Податок на прибуток повинен мати інтегрований характер;
5. підвищення фіскальної ефективності податку на прибуток за рахунок удосконалення системи адміністрування, оптимізації податкових пільг та розширення податкової бази за рахунок зменшення масштабів ухилення від оподаткування;
6. підвищення рівня відповідальності платників податків за своєчасну і повну сплату належних до бюджету платежів, включаючи встановлення матеріальної та кримінальної відповідальності, з одночасним заохоченням і моральним стимулюванням до сплати податків;
7. удосконалення порядку адміністрування прямих податків;
8. формування податкової культури населення та платників податків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаманчук О. В. Регулююча функція податків та регуляторний потенціал податкової системи / О. В. Атаманчук // Економіка та держава. - 2008. - № 10. - С. 26-29.
2. Гаман М. Світовий досвід стимулювання інновацій та можливості його застосування в Україні / М. Гаман // Вісник національної академії державного управління. – 2004.
3. Гомон М. В. Податкова політика держави у сфері стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності / М. В. Гомон // Вісник Миколаївського національного університету імені Сухомлинського. – 2016. - № 12. – С. 434 – 438.
4. Городецька Т. Е. Сучасні форми прямого оподаткування [Текст] / Т. Е. Городецька, Ю. С. Андрієнко // Інфраструктура ринку : електрон. наук.-практ. журн. - 2019. - Вип. 30. - С. 397-401.
5. Гуренко Т. О. Проблеми та перспективи оподаткування прибутку в Україні /Гуренко Т. О., Дерев'янка С. І. //Науковий вісник НУБІП України. Серія: економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – Київ, 2016. - №247.
6. Демченко М.Ю. Особливості функціонування податкових систем держав-членів європейського союзу та перспективи використання їх досвіду в Україні//Вісник МНУ імені Сухомлинського. – Миколаїв, 2018. - № 22. – С. 771-778.
7. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Державна служба статистики. Річні звіти ВВП 2015-2019 рр. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/imf/arhiv/nr/nr_u.htm

9. Державна фіскальна служба. Річні звіти 2015, 2019pp. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nahodjennya-podatkov-i-zboriv--obovyaz/>
10. Державна Казначейська служба України. Річний звіт про виконання державного бюджету України 2015-2019pp. – [Електронний ресурс]. – <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richniy-zvit>.
11. Дзецько Я. Ю. Податкові ризики та їх вплив на стан економічної безпеки підприємства / Дзецько Я. Ю., Мельничук Г. С. // Вісник МНУ імені Сухомлинського. – Миколаїв, 2017. - № 15. – С. 206-210.
12. Дмитрів В.І Вплив податкової політики на стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів в Україні//Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». – Тернопіль, 2016. - №25. – С. 151 – 154.
13. Єфіменко Т. Податки в інституційній системі сучасної економіки. Київ, 2011. 688 с.
14. Закон України «Про інноваційну діяльність» N 5460-VI (5460-17) від 16.10.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
15. Замасло О.Т. Податковий механізм стимулювання інноваційної діяльності в Україні / О.Т. Замасло // Збірник наукових праць ЛНУ імені Івана Франка. – Львів, 2009. - №19. – С. 235-241.
16. Івашків Т. С. Переваги і недоліки прямих і непрямих податків / Івашків Т. С., Петрина М. Ю., Кушлик О. Ю., Вербовська Л. С. // Науково-інформаційний вісник «Економіст». – Івано-Франківськ, 2013. - № 7. – С. 333-338.
17. Коба О. В. Порівняльний аналіз загальної та спрощеної системи оподаткування: особливості застосування, проблеми та напрями їх вирішення / О. В. Коба, Ю. Л. Шинкар // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні

- економічні відносини та світове господарство. - 2019. - Вип. 25(1). - С. 116-120.
- 18.Копчинська К. Фіскальна ефективність оподаткування прибутку підприємств/ К. Копчинська // Економіст. – 2013. - № 4. – С. 25-27.
- 19.Краснянська Ю.В Особливості функціонування податкових систем держав-членів європейського союзу та перспективи використання їх досвіду в Україні//Вісник МНУ імені Сухомлинського. – Миколаїв, 2018. - № 22. – С. 11-15.
- 20.Кудріна О. Ю. Створення сприятливого інвестиційного клімату для стимулювання внутрішньо державних та зовнішніх капіталовкладень у промисловість / О. Ю. Кудріна // Економіка та право. Серія : Економіка. - 2015. - № 3. - С. 172-176.
- 21.Малишкін О. І. Податок на виведений капітал: обліково-звітний аспект / О. І. Малишкін, А. О. Шкуліпа // Облік і фінанси. - 2019. - № 4. - С. 29-36.
- 22.Марченко О. Напрями податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств/ О. Марченко, В. Ткаченко //Економіст. – 2013. - № 1. – С. 13-17.
- 23.Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>;
- 24.Петренко Л.М. Стратегічні аспекти інвестиційного розвитку регіону// Петренко Л. М.//Innovativesolutionsinmodernscience. – Кропивницький, 2017. - № 2 (11). – С. 1 – 9.
- 25.Податкова система : [навчальний посібник] / за заг. ред. В.Л. Андрущенко – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 416 с.
- 26.Податкова система Японії // Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/print56582.html>

27. Податковий кодекс України : Закон від 2 грудня 2010 року № 2755-VI із змінами та доповненнями. URL: <http://sfs.gov.ua/nk> .
28. Проблеми розвитку податкової політики і оподаткування : монографія / за заг. ред. проф. Ю. Б. Іванова. – Харків : ВД «Інжек», 2007.
29. Рева Д.М. Роль податкових інструментів у регулюванні інноваційної активності / Д.М. Рева/ Адаптація до права ЄС регулювання економіки України в сучасних умовах. — Харків: НДІ ПЗІР, 2015. — С. 172—177.
30. Світовий досвід оподаткування: США Офіційний сайт Державної фіскальної служби України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/arkhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkhiv/mijnarodniy-dosvidrozvitk/svitovui-dosvid/usa>
31. Сидоренко Р., С. Зеленко. Напрями вдосконалення спрощеної системи оподаткування, обліку і звітності в Україні. Актуальні проблеми економіки. 2015. № 2(164). С. 366–372.
32. Слатвінська М. О. Податкове стимулювання інвестиційної діяльності / М. О. Слатвінська // Економіка. Фінанси. Право. - 2016. - № 3(1). - С. 4-7.
33. Таптунова І.Л. Трансформація податку на прибуток підприємств у податок на виведений капітал (Policy Paper) / І. Таптунова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ao.kmp.ua/.../transformation-of-tax-on-profit-of-the-enterpri. – 2016.
34. Чічкань О. І. Особливості податкового стимулювання підприємницької активності в Україні / О. І. Чічкань // Економіка та держава. - 2013. - № 10. - С. 44-48.
35. Шульга Т. М. Проблеми адміністрування податку на прибуток і перспективи його заміни на виведений капітал / Шульга Т. М., Путько А. В., // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – Острог, 2019. - № 1(19).

36. Шульга Т. М. Проблеми адміністрування податку на прибуток і перспективи його заміни податком на виведений капітал / Т. М. Шульга, С. Ю. Васенко. // Юридичний науковий електронний журнал. – 2018. – №6. – С. 268 – 270.
37. Ю. О. Прокопенко Податкове стимулювання — запорука активізації інноваційної діяльності підприємств та ефективності управління інноваційними проектами/ Ю. О. Прокопенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. - №23. – С. 69-75.
38. Ярова Д.О. «Проблеми державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні» 2020.
39. Main national accounts tax aggregates / Eurostat. [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=gov_10a_taxag&lang=en.

Додаток А

Таблиця А.1

Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств

Роки	Витрати на інновації, млн.грн	У тому числі за рахунок							
		власних коштів підприємств		коштів державного бюджету		коштів інвесторів-нерезидентів		коштів інших джерел	
		млн.грн	у % до загальнообсягу витрат на інновації	млн.грн	у % до загальнообсягу витрат на інновації	млн.грн	у % до загальнообсягу витрат на інновації	млн.грн	у % до загальнообсягу витрат на інновації
2000	1757,1	1399,3	79,6	7,7	0,4	133,1	7,6	217,0	12,3
2001	1971,4	1654,0	83,9	55,8	2,8	58,5	3,0	203,1	10,3
2002	3013,8	2141,8	71,1	45,5	1,5	264,1	8,8	562,4	18,7
2003	3059,8	2148,4	70,2	93,0	3,0	130,0	4,2	688,4	22,5
2004	4534,6	3501,5	77,2	63,4	1,4	112,4	2,5	857,3	18,9
2005	5751,6	5045,4	87,7	28,1	0,5	157,9	2,7	520,2	9,0
2006	6160,0	5211,4	84,6	114,4	1,9	176,2	2,9	658,0	10,7
2007	10821,0	7969,7	73,7	144,8	1,3	321,8	3,0	2384,7	22,0
2008	11994,2	7264,0	60,6	336,9	2,8	115,4	1,0	4277,9	35,7
2009	7949,9	5169,4	65,0	127,0	1,6	1512,9	19,0	1140,6	14,3
2010	8045,5	4775,2	59,4	87,0	1,1	2411,4	30,0	771,9	9,6
2011	14333,9	7585,6	52,9	149,2	1,0	56,9	0,4	6542,2	45,6
2012	11480,6	7335,9	63,9	224,3	2,0	994,8	8,7	2925,6	25,5
2013	9562,6	6973,4	72,9	24,7	0,3	1253,2	13,1	1311,3	13,7
2014	7695,9	6540,3	85,0	344,1	4,5	138,7	1,8	672,8	8,7
2015	13813,7	13427,0	97,2	55,1	0,4	58,6	0,4	273,0	2,0
2016	23229,5	22036,0	94,9	179,0	0,8	23,4	0,1	991,1	4,3
2017	9117,5	7704,1	84,5	227,3	2,5	107,8	1,2	1078,3	11,8
2018	12180,1	10742,0	88,2	639,1	5,2	107,0	0,9	692,0	5,7
2019	14220,9	12474,9	87,7	556,5	3,9	42,5	0,3	1147,0	8,1

Джерело: [8]

Найбільші галузі економіки у ВВП (у поточних цінах, млн. грн)

	2016	2017	2018	2019
ВВП за ринковими цінами	722 912	891 839	1 049 635	1 114 902
За видами економічної діяльності				
Сільське, лісове та рибне господарство	104 893	109 470	138 206	130 342
Переробна промисловість	89 582	110 831	118 418	114 894
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	95 402	123 683	136 273	145 243

Джерело: [9]